

כב' השופטת

שלי אייזנברג

“ במבט לאחור מבקשת המתנגדת להטיל את האשם והנתק לפתחי המבקשים, אולם הראיות מלמדות כי בזמן אמת לא חפצה בקשר עם אמה ולא נקטה כל פעולה לחידושו. עובדה זו עולה מעדותה בבית המשפט וטענתה בכתבי הטענות כי היא "מצרה מאוד על הטעות עשתה שנבעה ממצבה הנפשי"

פסק דין

בפני הנשיאה:

שלי איזנברג

- נגד -

המבקשים - התובעים בתמ"ש 22025-11-22
והנתבעים בתמ"ש 63107-11-23:
1. א' ז'
2. ע' ז'
עו"ד י. דונאיביץ

המתנגדת - הנתבעת בתמ"ש 22025-11-22 והתובעת
בתמ"ש 63107-11-23:
ל' ק' ז'
עו"ד טל שרון

פסק דין

בפני בית המשפט תלויות ועומדות שלוש תובענות בין הצדדים בעניין עזבון המנוחה מ' ז' ז"ל (להלן: "המנוחה") אשר הלכה 1. לעולמה ביום 27.6.2022, ואלו הן:

א.ת"ע 34516-10-22 התנגדות לקיום צוואת המנוחה.

ב.תמ"ש 22025-11-22 פירוק שיתוף בדירת המנוחה.

ג.תמ"ש 63107-11-23 ביטול עסקת מתנה.

הליך ת"ע 34516-10-222 החל והוגש כבקשה לביטול צו קיום צוואת המנוחה מיום 3.10.17, אשר ניתן על ידי הרשם לענייני ירושה ביום 22.8.22. בדיון שהתקיים ביום 11.5.23 הגיעו הצדדים להסכמה, לפיה הצו לקיום צוואת המנוחה יבוטל ותחתיו תחשב הבקשה לביטול הצו כהתנגדות לקיום הצוואה.

הצדדים להליך הם שלושת ילדי המנוחה: הגב' ל' ק' ז', היא המתנגדת לקיום צוואת המנוחה, תובעת את ביטול עסקת המתנה. 3. והשבת הכספים, והנתבעת בהליך של פירוק השיתוף (להלן תכונה: "המתנגדת"). א' וע' ז' הם המבקשים את קיום הצוואה --התובעים בהליך הפירוק שיתוף, והנתבעים בביטול עסקת המתנה (להלן יכונה: "המבקשים"). המבקש 2 מתגורר ב

בעלה המנוח של המנוחה ואביהם של הצדדים, א' ז', הלך לעולמו בשנת 2016. צו הירושה שניתן אחר עזבונו כלל הסתלקות המבקשים לטובת אמם, וקבע את שתי יורשותיו- המנוחה שחלקה בעזבון - 5/6 והמתנגדת שחלקה בעזבון - 1/6.

4. המנוחה התגוררה ברחוב ה--- ב--- (להלן: "דירת המגורים" או "הדירה").

דירת המגורים היתה שייכת למנוחים בחלקים שווים. לאחר פטירת האב המנוח והסתלקות המבקשים מעזבונו, נרשמו הזכויות בדירה - 11/12 על שם המנוחה, ו- 1/12 על שם המתנגדת.

ביום 9.2.2020 הועברו זכויות המנוחה בדירת המגורים על שם המבקשים בחלקים שווים, במסגרת עסקת העברה ללא תמורה.

במסגרת ההליך מונה השמאי שי כהן כמומחה מטעם בית המשפט להעריך את שווי דירת המגורים. ביום 23.10.23 הוגשה חוות דעתו ולפיה שווי הדירה נקבע בסך של 1,470,000 ₪.

ההתנגדות לקיום צוואת המנוחה

5. אפתח בבחינת תוקף צוואת המנוחה, ומענה על השאלה האם עמדה המתנגדת בנטל הוכחת טענתה לביטול הצוואה בהתבסס על 5. עילות ההתנגדות שיפורטו בהמשך. הכרעה בשאלה זו תקבע מי הם יורשי המנוחה.

צוואת המנוחה היא צוואה בעדים, עיקריה יובאו להלן.6.

בסעיף 3 ציוותה המנוחה – "מאחר ובתי קי' ז' ל' ת.ז. --- התעמרה בי במהלך השנים, ניתקה כל קשר עמי ומנעה "ממני לפגוש את בנה/נכדי, הנני מצווה להעניק לה 1 ₪ (שקל חדש אחד) בלבד מתוך עזבוני

בסעיף 4 ציוותה על חלוקה באופן שווה של כספיה וזכויותיה בין שני ילדיה המבקשים

סעיפים 4.1-4.8 מפרטים את כלל רכושה של המנוחה הכולל- חלקה בדירת המגורים, כספים, תכניות חסכון, פנסיה, תגמולים, שתי מכוניות וכל רכוש השייך לה.

בסעיף 5 צוותה המנוחה כי במידה ואחד משני בניה המבקשים לא יהיו בין החיים, חלקו יחולק בין יורשיו הטבעיים תוך שפירטה את שמות ארבעת נכדיה משני בניה.

בעמוד האחרון לצוואה מופיעה הצהרתו של ד"ר אילן בר אשר הצהיר כדלקמן:

"מצאתי כי לגב' ז' ישנם ליקויים בזכרון של זמן ומקום אך היא מתמצאת היטב במשפחה ובענייניה, מתמצאת היטב ביחסיה עם כל בני משפחתה ויש לה שיקולים הגיוניים לעריכת צוואה זו. הגב' ז' מ' כשרה לחתום על צוואה זו בדעה צלולה ובשיפוט תקין".

טענות הצדדים בתמצית:

7. לטענת המתנגדת, מצבה הנפשי של המנוחה התדרדר, היא לא הבינה את משמעות הצוואה עליה החתימו אותה המבקשים. וכישר שיפוטתה היה פגום עד כדי חוסר כשירות.

לטענתה, הצוואה נחתמה בהתקיים התנאים המפורטים בסעיף 30 לחוק הירושה- אונס, איום, השפעה בלתי הוגנת תחבולה ותרמית, ולכן יש להורות על ביטולה.

לחילופין, טוענת המתנגדת כי דין הצוואה להתבטל מחמת עושק.

לחילופי חילופין טוענת כי חתימתה של המנוחה אינה חתימתה אלא זיוף שנעשה בשמה, והכל במטרה לנשל את המתנגדת מזכויותיה.

מנגד, טוענים המבקשים כי המנוחה והמתנגדת לא היו בקשר מאז חודש נובמבר 2016, כשש שנים טרם פטירתה. לאורך שנים רבות, יחסה של המתנגדת עם הוריה היו מעורערים. לאחר פטירת אבי הצדדים, יחסה של המתנגדת כלפי המנוחה הסלים והפך לעוין, תוך הכפשתה בקרב קרובי משפחה ומכרים עד כדי בידוד המנוחה מרוב בני משפחתה.

המנוחה נפגעה מאוד מהתנהגות בתה וניתוק הקשר עמה, הוביל גם לניתוק הקשר בין המנוחה לנכדה וניניה. נתק זה פגע במנוחה והגביר את כעסה כלפי בתה.

נוכח יחסה המחפיר של המתנגדת לאמה, החליטה המנוחה להדיר את המתנגדת מחלקה בעזבונה, החלטה המתיישבת עם נסיבות העניין.

בית המשפט מינה את ד"ר עמיקם טל כמומחה רפואי מטעמו בשאלת מצבה הרפואי/קוגניטיבי של המנוחה בעת חתימתה על 11. הצוואה. עוד התבקש המומחה לקבוע, האם המנוחה הבינה את משמעות הצוואה והייתה כשירה לחתום עליה.

ביום 6.2.24 הוגשה חוות דעת המומחה. את מסקנת חוות הדעת אביא להלן:

"בסופו של יום, להערכתי, ביום 3.10.17, בעת החתימה על הצוואה, היתה המנוחה, אמנם, תוך הפרעות קוגניטיביות משמעותיות, המביאות אותי לכדי לבטים באשר למידת מלא כשירותה, עדיין קרוב לוודאי בכשירות להבין טיבה של צוואתה, להבין את משמעותה לגבי המוטבים השונים ולשפוט ולהבין את כל אלו. המדובר על סבירות גדולה, כי המנוחה היתה כשירה משלא היתה כן מכיוון שכמו כתבתי למעלה, המרחק באותו זמן שבין כשירות לאי כשירות היה קטן. משקל הכובד של החלטתי בעניין זה, נשען על הערכתה של ד"ר גיל אפרת מספר שבועות לאחר החתימה על הצוואה. את ההסבר לאותו משקל נתתי במקום אחר."

בחוות דעתו הציף והדגיש המומחה את הקשיים בקביעת מסקנתו, ראו עמ' 13 לחוות דעתו

"נכון למועד הערכה זה 12.11.17 כחודש ושבוע לאחר היכתב צוואתה, לטעמי היתה המנוחה

מצויה בגבול הדק והחמקני שבין מידה סבירה של כשירות להבין טיבה של צוואה לבין אבדן של אותה כשירות, אשר אני מתקשה להחליט אודות מיקומה ליד אותו גבול, כפי שהקורא יכול להבין מסגנון הכתיבה. שכן גם בתהליכים דמנטיים, בעיקר מסוג אלצהיימר, לא כל אבחנה של דמנציה פירושה העדר כשירות לצוות שכן, באותן דמנציות, בעיקר בעלות מהלך הדרגתי ואיטי כאצל המנוחה הזו, ועם הערכת הרופאה הגריאטרית, כי המדובר במצבה של mild cognitive impairment נשמרת הכשירות לפרק זמן, אף ממושך, גם תוך ירידה קוגניטיבית, סבורני כי זה המקרה...

ד"ר גיל מתארת את הנבדקת, ערנית, מתמצאת, מתפקדת בחי היומיום, נוהגת, הולכת להרצאות, מטפלת בכלב, עברה מבחן כשירות לנהיגה במרב"ד (בשנה החולפת), מסוגלת לנהל שיחה עניינית, אגב תוך קשיים של שליפת מיילים ושל הפרעות בזכרון, במצב רוח טוב בשיתוף פעולה מלא בבדיקה. בסופו של יום, הדו"ח של הערכה הזו, מביא אותי למחשבה, כי על אף שהיתה די קרובה באותה עת לאבדן הכשירות להבין טיבה של הצוואה עליה חתמה כחודש קודם לכן, הרי שהיא עדיין (כחוט השערה) נמצאת בגדר שבתוך היכולת להבין טיבה של צוואה על אף הליקויים הקוגניטיביים המתוארים בבדיקה ובדיווחי האחיות."

לאורך עדותו בבית המשפט, שיקף המומחה בצורה מהימנה את הקושי במסקנת חוות דעתו

והדגיש את קיומה של ההתלבטות העומדת בבסיס מסקנת חוות דעתו והקושי להגיע לתשובה

חד משמעית. חרף אריכות הדברים אביא את דבריו של המומחה כלשונם לשם המחשת המורכבות, הלבטים והתימוכין למסקנתו הסופית: (ראו עדותו בעמ' 29-32 לתמלול הפרוטוקול מיום 1.7.24):
"ת: תראי, הרי אני בעצמי מתלבט כל הזמן האם באמת היה כאן מצב בלבולי שהלך והתגבר כל הזמן, או שהיו אפיזודות בלבוליות קצרות, זו דילמה שאני, אין תשובה עליה..."

ש: זאת אומרת, יש לך ספק?

ת: כן, כן. תראי, אני מבין שבית משפט רוצה ממומחה תשובות מאוד ברורות, כל אחד רוצה תשובות ברורות, גם אני. אבל לפעמים יש מצבים שהם מצבי ביניים ומצבים שהם לא ברורים, וההחלטה יכולה ליפול ימינה או שמאלה במידה שווה וזה המצב הזה. אני חושב שהכשירות שלה, מידת הכשירות שלה לחתום על הצוואה שלה, ועד כמה היא הבינה, והיה לה יכולת אבסטרקטית, מה זה יכולת האבסטרקטית? זו יכולת שלנו כבני אדם להחזיק בזיכרון בפרט המנטלי שלנו עשר קצוות של דברים שאנחנו חושבים עליהם כמו הנכד הזה והנכד הזה והנדל"ן פה והזה שם, והמצב הבריאות שלי ומה יגיד זה, ומה תגיד זה ומה המלחמה, זה יכול להיות לחשיבה אבסטרקטית. אדם עם פגיעה קוגניטיבית מאבד את היכולת הזו, ואז הוא חושב בצורה ליטרלי יותר קונקרטי, זאת אומרת כשאני אומר פתגם, התפוח לא נופל רחוק מן העץ, אדם שאין לו חשיבה אבסטרקטית יגיד בוודאי שהוא לא יכול ליפול רחוק, הוא נופל תמיד למטה. אדם עם חשיבה אבסטרקטית מבין שמדובר כאן על השלכה של מטפורה, זה חשיבה אבסטרקטית. אדם עם פגיעה קוגניטיבית כמו של המנוחה מאבד מהחשיבה האבסטרקטית שלו,

וגם מאבד מיכולת שיפוט. ולכן אני כל כך בדילמה, ואני נשארת בדילמה הזאת עד עכשיו. ואני רוצה שאת ובית משפט ידעו את זה, שאני לא בטוח במה שאני אומר."

עוד הבהיר המומחה בעדותו כי חרף מצבי הבלבול שאפיינו את המנוחה, הוא לא מצא ראייה לכך שהמנוחה היתה מבולבלת עת חתמה על הצוואה (ראו הדברים בעמ' 3, 30 לתמלול הפרוטוקול מיום 1.7.24 (הדגשות אינן במקור- ש.א):

"ת: אם הייתי מקבל דיווחים של מצבים בלבוליים רצופים במהלך שבוע, עשרה ימים בתקופה שסמוכה מאוד לצוואה, חוות הדעת שלי הייתה נראית אחרת. אפילו לא מצב בלבולי כל יום, אלא, בוא נאמר שלפחות במרבית הימים בטווח של זמן של שבוע או עשרה ימים, אם היה תיאור של האחיות או של המטפלים שטיפלו בה, שהיו מטפלים מצבים בלבוליים, וחיפשתי דבר כזה ולא מצאתי, אז הייתי, חוות הדעת הייתה הפוכה, התוצאות שלה היו הפוכות. אלא מאי? מצבים בלבוליים שלה הם היו מצבים שבאים וחולפים, וחלק גדול, רוב הזמן להערכתך, זאת המסקנה של חוות הדעת שלי, שרוב הזמן היא לא הייתה במצב של בלבול, רוב, בתקופה הסמוכה לחתימה שלה על הצוואה...."

ת: אחת מיני רבות כאלו. תראי, אם היה לה מצב בלבולי קבוע במשך שבוע ברצף, אז אני אמרתי לך כבר קודם, שלוש פעמים כבר אמרתי את זה, חוות הדעת שלי הייתה נראית אחרת. אני לא מצאתי דבר כזה, לא מצאתי שום ראייה לזה. היו איזה יומיים שביומיים האלו היו תיאורים של מצבים בלבוליים, שני ימים רצופים אבל לא מעבר לזה."

המומחה כאמור העניק משקל לבדיקתה של הרופאה הגריאטרית ד"ר אפרת גיל מיום 12.11.17. המומחה קבע כי יש ליתן לבדיקתה משקל משמעותי בשל סמיכות הזמנים לעריכת הצוואה, ובעיקר בשל עומק ורצינות ההערכה שבוצעה על ידה, לעומת דיווחי האחיות, לפיהם היתה המנוחה מבולבלת.

לגישת המומחה, על מנת לקבוע מידת כשירותו וקוגניציה של אדם להבין טיבה של צוואתה,

עליו להבדק בסמוך על ידי פסיכיאטר או איש מקצוע אחר אשר לו כלים מקצועיים מתאימים, ראו עדותו בעמ' 30 לתמלול הפרוטוקול מיום 31 1.7.24:

"ת: תראי זה לא, זה לא, תראי, זאת רופאה, זאת רופאה שיש לה כלים מושחזים ועדינים ודקים כדי לאבחן מצבים, גם הבדיקה שלה היא בדיקה שמכוונת להבין את המצבים האלו, לאחיות אין את הכלים האלו.

ש: אבל הם עוקבות אחריה כל יום...

ת: ... אם האחיות רואה שהיא מבולבלת, היא כותבת שהיא מבולבלת, יכול שהיא מבולבלת ואחות בכלל לא רואה את זה, כי האחיות לא הייתה בחדר באותו זמן. עכשיו, אני מסתמך על הדיווחים האלו של האחיות, אחות מסתכלת על הבן-אדם, היא לא עושה לו הערכה קוגניטיבית, לא עושה לו MMSE, היא מסתכלת ורואה אם, את זה שהוא, יש מרכיב כזה או אחר של בלבול, ואז היא כותבת היא מבולבלת, יכול להיות שהיא גם טועה האחיות וזה לא בלבול אלא איזה שהוא סוג של,

ש: אבל אם זו מסקנה שמופיעה בדו"חות חוזרים ונשנים ועקביים?

ת: לזה, יש לזה יותר משקל ויותר כוח ואז אני מבין. תראי, האחיות האלו בסופו של דבר זה אנשים שיש להם ניסיון, אפילו אם זה אחות ברמה, או בדרגה נמוכה כמו אחות מעשית, אחות משגיחה, אחות מטפלת ולא אחות מוסמכת, אם היא תרשום חמש פעמים ברצף שיש מצב של בלבול אני אתן לזה איזשהו משקל, אבל אין לזה אותו משקל כמו של ד"ר גיל, שהיא אשת מקצוע שבדקת רמה אחרת לגמרי, מבחינת התפקודים הקוגניטיביים, תפקוד של שיפוט, תפקוד נוירולוגי, הערכה של, של, הערכה גלובלית של המצב שלה, של התפקודים שלה בבית. היא כתבה שם אנמנוזה מאוד מסודרת, הרופאה הזו.

ש: אבל נניח שהרופאה הייתה רואה גם את הדיווחים של האחיות, אתה חושב שהייתה, מן הראוי היה שהיא הייתה משנה לחומרה את הקביעה שלה?

ת: אני חושב שאם היא הייתה רואה את הדיווחים של האחיות היא הייתה כותבת אותו דבר, הדיווחים של האחיות לא נותנות כאן הרחבה של השדה מבחינת התפיסה של איש המקצוע בנוגע לפגיעה הקוגניטיבית. זה הרמה השטחית הכי נמוכה שישנה התיאורים האלה של האחיות, זה לא אותו דבר כמו התיאור של ד"ר גיל."

12. המתנגדת בסיכומיה מתבססת על הספק והקושי שציין המומחה בחוות דעתו. לטענתה, ככל וקיים ספק, ולו ספק קטן, אזי אותו ספק אינו מאפשר לקיים את הצוואה. איני מקבלת את טענת הספק שהעלתה המתנגדת- המומחה נתן ביטוי לספקות ולקשיים שהתעוררו בבחינת המקרה, אולם בסיכומי של דבר, ולאחר שקלול כלל המסמכים, ניסיונו ומיומנותו, קבע כי הספק הספק אינו מטה את הכף. על אף סימני השאלה, מסקנתו היא כי המנוחה היתה כשירה לערוך צוואה. בחינת מצבו הרפואי של אדם 'פוסט מורטום' היא מלאכת מורכבת הדורשת לא אחת להטיל ספקות ולקבוע קביעות לצד קיומו של הספק, זאת נוכח העדרה של התרשמות ישירה עם הנבדק. ואולם במסקנת חוות דעתו מצא המומחה כי חרף הקשיים והספקות, המנוחה היתה כשירה לערוך צוואתה. בעדותו הדגיש המומחה כי עומד מאחורי מסקנתו, ראו עמ' 33 לתמלול הפרוטוקול מיום 1.7.24:

"ש: אני מבינה, אם אני הבנתי נכון אתה עומד מאחורי חוות דעתך ומאחורי המסקנות שלך?"

ת: כן. גם מאחורי מה שאמרתי היום כאן, אני עשיתי היום הדגשה של חוות הדעת, של החלקים הבעייתיים בחוות הדעת שלי."

13. מסקנתו הסופית של המומחה כי המנוחה היתה כשירה לערוך צוואתה, עולה בקנה אחד עם האישור הרפואי שניתן על ידי ד"ר אילן בר, גריאטר ופסיכוגריאטר, אשר אישר ביום עריכת הצוואה את כשירות המנוחה. ד"ר בר ציין, כי למנוחה ליקויים קלים בזכרון של זמן ומקום אך היא מתמצאת היטב במשפחתה ובענייניה, ומתמצאת היטב ביחסיה עם כל בני משפחתה ויש לה שיקולים הגיוניים לעריכת הצוואה. אישורו של ד"ר בר מהווה חלק מצוואת המנוחה, ומופיע בעמוד השלישי לצוואתה. בעמוד הראשון לצוואה, מצווה המנוחה את חלוקת רכושה, העמוד השני נושא את חתימתן של העדות לצוואה, ובהמשך העמוד מופיעה הצהרתו של ד"ר בר כי המנוחה כשירה לערוך צוואתה. בסופו של המסמך מופיעה הצהרתו של עו"ד רב הון אשר אישר את חתימת העדות ואת אישורו של ד"ר בר.

בחוות דעתו התייחס המומחה לאישור הרפואי שניתן על ידי ד"ר בר וציין כי ד"ר בר הביע דעתו על תפקודיה המנטליים קוגניטיביים, אך לא רשם כל ממצא של בדיקה אותה ערך, ולכן לא ניתן לבחון לטעמו כיצד הגיע למסקנותיו. בהעדר התייחסות למצבה הרפואי קוגניטיבי והסטוריה רפואית או אנמנזה עניינית, לא ניתן לגישה המומחה ליתן להצהרתו של ד"ר בר משקל מן האספקט הרפואי: "למסמך זה ערך מוגבל ביותר וקשה עד לא ניתן להישען עליו

בהערכת תפקודיה הקוגניטיביים של המנוחה בחוות דעת זו."

ד"ר בר זומן להעיד בפני בית המשפט ושפך אור על הבדיקה שערך למנוחה. בעדותו ציין כי ערך תרשומת ביחס לבדיקתה של המנוחה (ראו מוצג מב 3), ממנה ניתן להתרשם בין היתר מהדברים הבאים שרשם בכתב ידו - "נתק בינה לבין ל' בתה שהשתלטה על בית הוריה של מ', ל' ניתקה יחסים. יש ליקויים קלים בזכרון בזמן... אך מתמצאת היטב במשפחתה ויש לה שיקולים ברורים לפי מה מחלקת את צוואתה. כשירה לחתום על צוואה".

בעדותו הבהיר ד"ר בר, שאין לו היכרות מוקדמת עם מי מילדיה המנוחה. לצד זאת ציין כי בחלוף שבע שנים ממועד הבדיקה, אין ביכולתו לזכור מי הגורם שתיאם עמו את המפגש, מי הזמין את האישור הרפואי או מי נשא בתשלום שכר טרחתו - "אני לא זוכר, אני רואה שכתובה לי פה הגברת ז' מ', אני רואה שבאה איתה איזו חברה מ', ואני רואה שיש לי פה כתוב לי משהו עם עו"ד עברי רבון (אברי רב הון ש.א.), יכול להיות שמזכירתו פנתה אלי הפנתה, הרבה פעמים עו"ד מפנים אליי לקוח שרוצה לכתוב צוואה ומבקשים ממני את האישור. מי בדיוק פנה אלי לתיאום הפגישה זה אני לא זוכר".

ד"ר בר תיאר בעדותו כי הבדיקה למנוחה נערכה בבית האבות, כעולה מהתרשומת שערך, עם זאת הבהיר כי אין ביכולתו לזכור היכן חתם על האישור הרפואי המופיע בצוואה. האם בבית האבות או במשרדו של עורך הדין (ראו

עמ' 2 לתמלול הפרוטוקול מיום 23.9.24). עוד הוסיף כי אינו זוכר אם ביקש מהמנוחה להציג מסמכים רפואיים והאם כאלה הוצגו בפניו, טרם בבדיקה, אף שציין כי לרוב הוא נוהג לבקשם. בדומה לכך, ציין כי אין הוא זוכר אם בחן את רשימת התרופות של המנוחה והוסיף כי ככל שהיה לדבר משמעות ביחס למטרת הבדיקה, היה הדבר מקבל ביטוי ברישומיו, והדגיש - "אני חוזר ואומר שוב כבוד השופטת אני לא כמו ד"ר אפרת גיל או עמיקם טל, אני לא באתי לבדוק בבדיקה קוגניטיבית רחבה של אדם שזה בהרבה מקרים מתבקש, באו אלי בשאלה האם היא כשירה לצוות

צוואה ואז אני מתמקד בדברים החשובים ציינתי ליקויים קלים בסביבה ואם לא היה ברשימת התרופות שום דבר משמעותי אני לא מציין את זה". (עמ' 17 לתמלול הפרוטוקול מיום 23.9.24).

14. בהתייחס להערת המומחה בדבר היעדרן של בדיקות קוגניטיבית ספציפיות, פירט ד"ר בר את הגישה המנחה אותו בעריכת בדיקות מעין אלו, ד"ר בר הסביר את השיקולים והנסיבות שהתוו את החלטתו האם לבצע בדיקות קוגניטיביות מקיפות ופירט כיצד יושמו שיקולים מקצועיים אלו בבדיקת המנוחה. לאור חשיבות דבריו והסבריו, אביאם כלשונם (עמ' 3-16 לתמלול הפרוטוקול מיום 23.9.24)

"ת: טוב, בדיקת מינימנטל כמו כל בדיקה קוגניטיבית אחרת ויש רבות הם כלי עזר, כאשר רוצים לבדוק באופן מאוד יסודי מצב קוגניטיבי ותפקודי של בן-אדם, אפשר להשתמש בכל מיני כלים מינימנטל הוא אחד השכיחים שבהם...כאשר בא אלי מישו לבדוק שירות לצוואה אני לא חושב שהמינימנטל הוא הדבר המרכזי או העיקרי שקובע את זה אלא הדבר העיקרי שקובע לי אם הבן-אדם כשיר לכתוב צוואה זה האם הוא קודם כל מבין מה זה צוואה, האם הוא מתמצא במשפחה או באנשים שמועמדים או לא מועמדים מבחינתו להיות יורשים בצוואה והשיקולים שלו מבחינת היחסים שלו איתם לאורך החיים או בכל קטע שהוא מה הוא רוצה לעשות זה לצוות את רצונו. אין שום סיבה שאדם שלא זוכר טוב בדיקת את התאריך או את השנה או את החודש או שהוא לא

יודע טוב להחסיר 100, פחות 7 פחות 7 פחות 7 שיש את זה במינימנטל או בצורה אחרת אין לזה קשר ליכולת השיפוט של בן-אדם לצוות מה רצונו שיעשה עם רכושו אחרי חייו. אני מתרשם כמו שאני אומר מהיכולת להבין ולדעת מה זה צוואה להבדיל בין דברים שהם עד סוף החיים כמו ייפוי כוח או אפוטרופסות, לבין צוואה שזה אחרי שהוא כבר לא יחיה ובעיקר את ההיכרות שלו עם בני משפחה או אנשים אחרים שעשויים להיות מועמדים או לא מועמדים לירושה, ואם הבן-אדם יודע את הדברים האלה מתמצא בהם ויש לו הנמקה מה השיקולים שלו, ואני לא בודק אם השיקולים האלה הם נכונים בעיניי או לא. ... יש מקרים שבהם אני קצת מפקפק בן-אדם מתמצא לא מתמצא אז אני מרחיב את הבדיקה עושה עוד טסט ועוד טסט מקרי הגבול הם תמיד הכי קשים, אבל חשוב להדגיש שלא חייב בן-אדם להיות צלול כולו זה לא אפס או 100 אדם, אדם בגיל מבוגר והאישה הייתה בת 85 יכולים להיות לה ליקויים קוגניטיביים של התמצאות בזמן, של חשבון, של כל מיני דברים אבל אם היא מבינה את העניין ומנמקת לי בצורה הגיונית בעיניי את השיקולים שלה, לא שאני שופט אותם אם הם נכונים או לא...

ש: אם אני מבינה נכון בעת בדיקת המנוחה התרשמת כי המנוחה הבינה מה זאת הצוואה והשיקולים?

ת: בוודאי.

ש: איך שהיא החליטה להוריש היו הגיוניים וסבירים בעיניך?

ת: הם היו נשמעים לי הגיוניים מבחינתה כשהיא אומרת לי שבת ניתקה את יחסיה או השתמשה ברכוש בדירת בית הוריה שלא לפי רשותה או משהו אני לא בודק אם זה נכון או לא אני לא חוקר משטרה. אני אומר, זה מה שהיא חושבת כל זמן שאין לי איזושהי עדות שהיא פרנואידיית או משהו כזה אני מקבל זה השיקול שלה וזהו, וזה הגיוני מבחינתה זה הגיוני בזמן שהיא צמודה למציאות...

ת: זה משקף את הדברים החשובים שראיתי לנכון לכתוב תוך כדי התרשמות

מהפציינטית, יש פציינטים כמו שאמרתי שהם עלהגבולזהרבה יותר קשה,אני מאריך (מעריך- ש.א.) בבדיקה אני שואל עוד מכאן ומכאן כשאני מתלבט. ויש פציינטים שהתמונה מאוד ברורה ואני לא צריך לכתוב לעצמי הרבה, אני מתרשם מצלילות, מתשובות ברורות, מידיעה של הדברים שחשובים בעיניי, ואני רושם לעצמי את העיקר... ת: מה שכתוב כאן, לא ערכתי לה בדיקות אחרות לא ראיתי צורך לערוך, התרשמתי מהדיבור שלה, מהצלילות, מההתמצאות שלה במשפחה, בעניינים, ולמי היא רוצה להוריש יותר למי היא רוצה להוריש פחות ואלה הדברים החשובים בעיניי לבדיקת כשירות...

ת: אז ההתייחסות שלי היא מאוד פשוטה. יש גישות שונות בכל התחומים, מי ששמע בפוליטיקה, בצבא, ברכב ברפואה בכל דבר זה הכל שייך עוה"ד הנכבדה. גם ברפואה גם

לפסיכיאטרים ופסיכוגריאטר יכולות להיות דעות שונות, ... כלומר יכולות להיות גישות שונות ביני לביןנו, הוא מעצם היותו מומחה שלא ראה את הפציינטית, לא פגש אותה בחייה, התפקיד שלו הוא אחר, התפקיד שלו הוא לעבור על כל המסמכים שיש...

ת: רגע אני עונה על השאלה שלך, את שאלת איך אני מתייחס להבדל דרך דעה שלו, הביטול שלו את חוות דעתי בואי נקרא לזה במילים ברורות. אז אני אומר תפקידו כמומחה מטעם בית המשפט שהיו פה כנראה חוות דעת שונות, לבחון את כל הדברים הכתובים ובאמת בחוות הדעת שלי שהיא קצרה ותמציתית ואיננה חוות דעת אמצעית לבית המשפט אלא בדיקה שעושים להרבה מאוד אנשים שבאים לעו"ד ומבקשים לערוך צוואה, אז מבחינתו לא היה לו חומר אצלי מספיק כדי לבדוק את כל הניואנסים כמו שיש לו בחוות הדעת הארוכה של אפרת גיל שלא נעשתה לצורך בדיקת כשירות אלא בתור הערכה גריאטרית כוללת וזה דבר אחר, ושנית יש הבדלי דעות אני חושב שהדבר העיקרי לכשירות של בן-אדם להיות כשיר לצוות את צוואתו היא כמו שאמרתי מקודם, לא פוסל אותו אם יש לו דמנציה קלה, אם יש לו ליקויים קלים בזכרון של כל מיני דברים מה שחשוב זה הדברים העיקריים. וד"ר עמיקם טל בחוות הדעת הארוכה שלו שקראתי אינו חושב שזה הדבר העיקרי, אלא הוא מתלבט או מחפש על חוט השערה מפה ועל חוט השערה משם את הכישורים הקוגניטיביים של זכרון, התמצאות וכל מיני שלדעתי הם לא משמעותיים לקביעת כשירות של אדם לכתוב צוואה. ואני אגיד משפט אחרון ברשותה של כבוד השופטת, אני חושב שהזכות של בן-אדם לצוות את צוואתו היא כל כך חשובה ומקודשת שצריך להיות מאוד ברור שהוא לא זכאי כדי להגיד שהוא לא זכאי לצוות את רצונו זאת הגישה שלי, ויש גישות שונות ברפואה כמו בכל תחום אחר..."

15. לאחר שמיעת עדותו של ד"ר בר שוכנעתי כי הצהרתו הרפואית בצוואה נעשתה לאחר התרשמותו ממצבה הקוגניטיבי של המנוחה, התמצאותה ורצונה הברור למי לצוות את רכושה. התרשמתי ממהימנות דבריו של ד"ר בר, מנסיונו ומשיקול דעתו שהובילו אותו למסקנה שהמנוחה היתה כשירה במועד עריכת הצוואה. ד"ר בר ציין בכתב ידו בתרשומת שערך בזמן אמת כי למנוחה "ליקויים קלים בזכרון בזמן, קצת היסוס במקום וחיפוש מילים אך מתמצאת היטב במשפחתה ויש לה שיקולים ברורים לפי מה מחלקת את צוואתה". הוא לא התעלם מהפרעה קלה בזכרון ושיקול אותה במארג שיקוליו.

בסיכומיה טענה המתנגדת כי מסקנתו של ד"ר בר נטולת אחיזה, לאחר שערך למנוחה בדיקה רשלנית, חלקית ולא תמך בדיקתו במסמכים רפואיים - האישור הרפואי הוגש ללא תימוכין. כל אלו לטענתה פוגעים במהימנות התעודה הרפואית ובמשקל הראייתי שיש לייחס לה.

אין בידי לקבל את טענת המתנגדת: ראשית אין חובה שבדין לתמוך קביעה רפואית במסמכים רפואיים קודמים. שנית, משציין ד"ר בר בעדותו כי אינו זוכר אם הומצא לו תיקה הרפואי של המנוחה, הרי שלא ניתן לשלול את האפשרות כי המסמכים הרלוונטיים אכן עמדו לנגד עיניו בעת הבדיקה. אמנם אין חולק כי בדיקתו של ד"ר בר לא הקיפה את מלוא הפרמטרים לבחינת הקוגניציה של המנוחה, עובדה עליה עמד ד"ר בר בעצמו בעדותו. ואולם, לא ניתן להתעלם מיתרונה המובהק של התרשמותו הבלתי אמצעית מהמנוחה בזמן אמת. לאחר שמיעת עדותו שוכנעתי, כי ניסיונו המקצועי אפשר לו לגבש עמדה רפואית המבוססת על מפגש ישיר, תוך שהוא אינו מתעלם מהליקויים שנמצאו ואף הועלו על הכתב. משמצא ד"ר בר על סמך כלים אלו כי המנוחה כשירה לערוך צוואתה, הרי שאין לקבל את טענת המתנגדת כאילו מסקנותיו נעדרות אחיזה במציאות. אף אם סבר המומחה כי אין לייחס משקל רפואי לאישורו של ד"ר בר, הרי שבנסיבות העניין מדובר בראיה משמעותית שיש לייחס לה משקל משפטי עצמאי במסגרת ההכרעה שלפניי.

16. הנה כי כן, לאחר שנפרשה בפני בית המשפט התמונה המלאה הגעתי לכלל מסקנה כי המנוחה היתה כשירה לערוך צוואתה. מסקנה זו נשענת על הנדבכים המרכזיים הבאים: חוות דעת המומחה, הסבריו בבית המשפט ומסקנתו הסופית כי המנוחה היתה כשירה לערוך צוואתה, לאחר שקלול הספקות והלבטים שהתעוררו במהלך בחינת החומר הרפואי שהובא לעיונו. תמיכת מסקנתו בבדיקתה של הגריאטרית ד"ר גיל, שביצעה הערכה מקיפה למנוחה כחודש לאחר עריכת הצוואה. ד"ר גיל מצאה את המנוחה ערנית מתמצאת, מתפקדת בחי היומיום, נוהגת, הולכת להרצאות, מטפלת בכלב, עברה מבחן כשירות לנהיגה בשנה החולפת, מסוגלת לנהל שיחה עניינית, אגב תוך קשיים של שליפת מילים ושל הפרעות בזכרון, במצב רוח טוב בשיתוף פעולה מלא בבדיקה. נדבך נוסף נעוץ בעובדה כי המומחה לא מצא ראייה להעדר כשירות ביום עריכת הצוואה – כל זאת בצד התרשמותו הישירה של ד"ר בר מהמנוחה, כמפורט לעיל. ממצאים רפואיים אלו עולים בקנה אחד זה עם זה ומבססים את המסקנה כי ביום עריכת הצוואה, היתה המנוחה כשירה.

17. תמיכה נוספת במסקנה כי המנוחה הייתה כשירה לערוך צוואתה, ניתן למצוא בעדותו של עו"ד רב הון, עורך הצוואה. ראו עדותו בעמ' 11-13 לתמלול הפרוטוקול מיום 9.7.24 (הדגשות אינן במקור- ש.א.):
"ת: הסיבה שהזמנת את ד"ר בר היה החריגה בזה שמתוך 3 ילדים שיש לה, אחת היא מנסה, היא לא, היא נותנת לי הוראה מפורשת שלא להכניס אותה לתוך הצוואה, ולכן רציתי שד"ר בר יהיה נוכח. לא היה לי שום ספק, דרך אגב, לגבי כשירותה. ואני יכול להגיד לך, טוב, מספיק בזה, כן."

כב' השופטת: רגע, שנייה, זה חשוב לי לחדד, לך לא היה שום חשש שהיא לא כשירה?

ת: לגבי כשירותה, כי היא

כב' השופטת: והסיבה שהזמנת את הרופא וביקשת תעודה רפואית היא?

ת: בגלל הסיבה שמתוך 3 ילדים היא בצורה חד-משמעית עמדה והדירה מישהי מהצוואה, הערכתני שהולך להיות כאן סיפור סביב הדבר הזה ולכן רציתי שיהיה כאן פסיכיאטר שיאשר את הדבר.

כב' השופטת: או-קיי.

ת: לא היה לי שום ספק, דרך אגב, בקשר לכשירותה, היא הייתה חדה מאוד, היא הביאה לי איתה רשימה מסודרת, היא ידעה לנקוב לי במה שישנו בתוך הרשימה, לא היה לי שום ספק בזה...

ת: אני כשב-

שהיא דמנטית 03/10 בנשיא אביהפסטיבאליריפמזיאנת יפח באיהמור שלפ מהרשמי

18. כאן המקום לציין, איני מקבלת טענת המתנגדת בסיכומיה, המסתמכת על עדויות בני משפחה וחברים בהם אחי המנוחה מר ג', חברתה מ' מ' והמתנגדת עצמה, באשר לירידה קוגניטיבית של המנוחה. מדובר בעדויות סובייקטיביות של עדים שאינם אנשי מקצוע ונעדרים כלים מקצועיים להערכת כשירות. יתרה מכך, כפי שהובהר לבית המשפט, לא כל ירידה קוגניטיבית או ליקויים בזיכרון מובילים בהכרח למסקנה כי אדם אינו כשיר לערוך מסמך משפטי. קביעה כאמור צריכה להתבסס על בדיקה והערכה מקצועית. בענייננו- על אף קיומה של הפרעה קוגניטיבית במועד עריכת הצוואה, הרי שגם ד"ר בר שבדק את המנוחה בזמן אמת, וגם המומחה מטעם בית המשפט שבדק את מסמכיה הרפואיים של המנוחה בדיעבד, הגיעו למסקנה זהה, לפיה המנוחה הייתה כשירה לערוך צוואתה.

לאור כל המקובץ, הגעתי לכלל מסקנה שעולה בקנה אחד עם התשתית הראייתית שהונחה בפניי כי למנוחה עומדת חזקת הכשירות.

טענת זיוף הצוואה

19. המתנגדת טוענת שהתעורר ספק לגבי אמיתות חתימת המנוחה על גבי הצוואה וקיים חשש לזיופה - טענה זו לא בוססה ולו בראשית ראייה. המתנגדת לא עתרה למינוי מומחה בשאלת אמיתות הצוואה ולאורכו של ההליך, כמו גם בסיכומיה זנחה על ידה. על כן, בהעדר בסיס ומשנזנחה הטענה ע"י המתנגדת, יש לדחותה.

השפעה בלתי הוגנת

הכלל המשפטי:

סעיף 30(א) לחוק הירושה קובע כי 20.

"הוראות צוואה שנעשתה מחמת אונס, איום, השפעה בלתי הוגנת, תחבולה או תרמית- בטלה".

הכלל המשפטי קובע כי נטל ההוכחה בדבר השפעה בלתי הוגנת מוטל על הטוען להשפעה כזו. על המתנגד לקיום הצוואה להוכיח שהצוואה היתה פועל יוצא של אותה השפעה אסורה.

"...שניים הם סוגי המקרים אותם חובקת ההלכה בדבר השפעה בלתי הוגנת: ראשית, מקרים בהם אין יחסי אמון מיוחדים בין הצדדים לחוזה, שנית, מקרים בהם קיימים יחסי אמון מיוחדים כגון היחסים בין פרקליט ולקוחו, רופא וחולה שבטיפולו, אפטרופוס וחסוי, הורה וילדו ועוד... כאשר נתקיימו יחסים מיוחדים נוטה בית המשפט להושיט סעד אף מבלי שהוכח מעשה פסול וזאת בשל הטעמים של תקנת הציבור, המבקשת למנוע מראש שימוש לרעה בכוח ההשפעה ויחסי האמון... כאשר מתקיימת בין הצדדים מערכת יחסים מיוחדת, שביסודה עומדים יחסי אמון... נוצרת הנחה בדבר קיומה של השפעה בלתי הוגנת ועל הצד השני לסתור קיומה של ההנחה לכאורה כדי לשכנע את בית המשפט כי הצד השני פעל באופן תלוי ללא השפעה, תוך הבנה מלאה והערכה מלאה של מה שהוא עשה" (ראו: ע"א 236/84 מנהל עיזבון (הלל יפה נ' שורץ פ"ד מ"ה (5) 13

"יש להבחין בין ההשפעה כשאלה עובדתית, אם היתה כזו אם לאו, לבין אי ההגינות שבהשפעה כשאלה ערכית נורמטיבית, כשעל בית המשפט לקבוע אותה על פי מושגים של מוסר אישי מוסר חברתי, תוך שהוא מכוון לרצונו האמיתי של המצווה".

(ע"א 4902/91 שדמה גודמן נ' ישיבת בית מדרש גבוה לדיינות על שם הרב של מוסאיוף, פ"ד מט(2) 441, להלן: "פס"ד גודמן").

21. קיומה של השפעה בלתי הוגנת צריך להיקבע על פי כל מקרה ומקרה. עם זאת ישנם ארבעה אלמנטים מצטברים שנקבעו בפס"ד גודמן, הדרושים לקביעת קיומה של השפעה בלתי הוגנת, והם: מצווה הנתון להשפעה; נהנה שהיתה לו האפשרות להפעיל השפעה בלתי הוגנת; נהנה שהיה לו האמצעים להפעיל השפעה בלתי הוגנת; הצוואה נחזית להיות תוצאה של השפעה בלתי הוגנת.

לבחינת סוגיה זו נקבעו בהלכת מרום ארבעה מבחנים שנועדו לסייע לבית המשפט להכריע האם אכן מדובר בהשפעה בלתי הוגנת (ע"א 5185/93 היועמ"ש נ' מרום, פ"ד מט(1) 331).

יש לנהוג במבחנים אלו בזירות רבה, תוך הבנה שבתלות כשלעצמה אין משום ראייה מספקת לקיומה של השפעה בלתי הוגנת.

מבחן "התלות והעצמאות" - האם יש לראות במצווה כאדם עצמאי בתקופה הרלוונטית הן מבחינה פיסית והן מבחינה השכלית-הכרתית, כאשר תלות פיסית אינה עדות מספקת לתלות בזולת.

מבחן "התלות והסיוע" - במקום שבו המצווה לא היה עצמאי ונזקק לסיוע הזולת, יש לבחון את טיב הסיוע, היקפו ומידת התלות במי שהעניק לו אותו.

קשרי המצווה עם אחרים - בידודו של המצווה וניתוקו מאחרים מגבירים את התלות שלו הנהנה.

נסיבות עריכת הצוואה - מעורבות הנהנה בעריכת הצוואה, אף אם אינה עולה לכדי מעורבות לפי סעיף 35 לחוק הירושה.

מן הדין אל הנדון: אומר כבר כעת, מהמארג הראיתי אשר הונח בפניי לא הצליחה המתנגדת להוכיח קיומה של 22. השפעה בלתי הוגנת. להלן אביא נימוקי:

מבחינת התלות, העצמאות והסיוע לא הוכחו. מעדויות הצדדים עולה כי במועד עריכת הצוואה, המנוחה התגוררה בגפה. 23. בדיון מוגן וניהלה אורח חיים עצמאי. מההערכה המרפאתית שערכה למנוחה ד"ר גיל, רופאה גריאטרית מיום 12.11.2017 כחודש לאחר עריכת הצוואה עולה כדלקמן: "מ' נוהגת מרחקים קצרים, למקומות מוכרים... היא עסוקה בטיפול בכלב, יוצאת יום בשבוע לפעילות במרכז יום בבית האבות ה--- (בעיקר התעמלות), הולכת מדי פעם להרצאות בדיור המוגן. היא נפגשת על בסיס יום-יומי עם א' ומשפחתו, ורכשה לה חברות בבית החדש (שומרת על קשר גם עם

חברה ותיקה שעברה אף היא לאותו בית)...ישנה טוב, ללא צורך בטיפול, מצב רוחה תקין. היא אחרית לטיפול התרופתי שלה, אינה משתמשת בסדרן, אין פיקוח מבחון על נטילת התרופות..." כמו כן הוכח כי בחודש יוני 2018 טסה המנוחה לבקר את אחיה ב---. כל אלו מביאים למסקנה כי המנוחה הייתה עצמאית במועד עריכת הצוואה ולא ניתן לומר, שהיתה תלויה או כי הסתייעה במי מילדיה או בכל אדם אחר, הן מההיבט הפיסי והן מההיבט השכלי-הכרתי.

24. קשרי המצווה עם אחרים- אני דוחה מכל וכל טענת המתנגדת לפיה המבקשים בודדו את המנוחה, ניצלו את מצבה הנפשי ולקחו חלק פעיל בניתוקה מקשרי משפחה שהיו לה. מהתשתית הראייתית שהונחה בפניי עלתה תמונה ברורה אודות עצמאותה של המנוחה, והדרך החופשית שהיתה פתוחה בפני כל מי שחפץ בכך, ליצור עימה קשר, ההיפך המוחלט מניתוקה או בידודה. אין חולק כי מאז פטירת אבי המתנגדת, בעלה של המנוחה, בשנת 2016 נותק הקשר בין המתנגדת לאמה. מהחומר הראייתי התברר, שהמתנגדת דבקה בעמדתה להתנתק מאמה, וזאת במנותק משאלת הסיבה שהביאה לנתק מלכתחילה. כאן המקום לציין כי לא מצאתי להעמיק ולהרחיב בסיבת הסכסוך בין האם למנוחה, שעה שאין מחלוקת בין הצדדים, כי עם פטירת האב המנוחה, המתנגדת ניתקה קשר עם אמה. כן אציין למען בהירות התמונה, מחומר הראיות נמצא, שבמלאת 30 לפטירת האב המנוחה, הקריאה המתנגדת מכתב לאמה במעמד בני משפחה, במסגרתו הטיחה בפני האם טענותיה. אירוע זה היווה את נקודת הנתק בין השתיים.

בחירתה המודעת של המתנגדת בנתק מהאם אשר נמשכה עד ליום פטירתה - מדברת בעד עצמה, ואינה עולה בקנה אחד עם טענת המתנגדת כי המבקשים בודדו וניתקו את המנוחה. ניתוק הקשר מקורו בבחירתה החופשית של המתנגדת, ותו לא.

ראו עדות המתנגדת בעמ' 47 – 57 לתמלול הפרוטוקול מיום 1.7.24 (הדגשות אינן במקור- ש.א)

"ש: מתי פעם האחרונה דיברת עם אימא שלך אחרי האירוע הזה?"

ת: אחרי האירוע? לא דיברתי איתה אחרי האירוע.

ש: זאת אומרת, את מאשרת שבשש השנים האחרונות לחייה את לא דיברת איתה.

ת: נכון.

ש: תאשרי לנו שגם לא ביקרת אותה, לא בביתה ולא ב---.

ת: לצערי הרב לא ביקרתי אותה, נכון, נכון, נכון, מכה על חטא....

ת: אני ניסיתי כמה פעמים לעבור ב---, לראות את אימא שלי, אולי היא בחוץ, אבל זה לא צלח לי, אני מצטערת....

ת: כי היא לא הייתה בחוץ. להיכנס לא העזתי, להיכנס לא העזתי....

כב' הנשיאה: אז בעצם את לא יצרת קשר עם אימא שלך כי את לא יכולת, לא, אף

אחד לא מנע ממך?

ת: לא, בהתחלה הם אפילו נתנו לי את התאריך של האזכרה של אבא, ברית, האחות של, הבת של אחי, ובשביל זה הם רבו אני גרמתי לאשמה....

ש: את אמרת שמנעו ממך להגיע ל---.

ת: לא, אמרתי שלא הגעתי....

ש: לאימא היה טלפון קווי? התקשרת אליו?

ת: לא, לא השתמשנו בטלפון קווי, כבר שנים אנחנו לא משתמשים

בטלפון קווי....

כב' הנשיאה: אימא הייתה בבית שישה או שמונה חודשים לפני שעברה ל---

כב' הנשיאה: לא, אבל אז את יכולה להגיד שאת לא יכולת להיות בקשר עם אימא, כי הייתה לך התמוטטות עצבים ולא כי מנעו ממך, כי זה לא (לא ברור) ת: אבל אחר כך, אבל אחר כך כבר, לא, אבל כשכבר הצלחת,

כב' הנשיאה: אף אחד לא עמד עם שלט (לא ברור)

ת: אף פעם אף אחד לא עמד לי עם שלט.

כב' הנשיאה: חסם את השער.

ת: אף פעם, אף אחד לא עמד וחסם את השער.

כב' הנשיאה: אז מה זה מנעו ממך?

ת: כי צריך להבין איך הייתה מערכת היחסים ואיך הדברים התנהלו...

ש: בירת ב--- אם יש הוראה שלא להכניס אותך?

ת: לא.

ש: לא. ולא ידעת שמישהו נתן הוראה לא להכניס אותך? פשוט לא ניסית נכון?

ת: לא...

ש: תגדי, והיא הלכה למועדון ---?

ת: כן.

ש: למה לא ניסית לפגוש אותה שם?

ת: לא הייתי בצלילות דעת אז, הייתי מפורקת לגמרי, לא הייתה לי

מחשבה ברורה וצלולה, מודה."

ביסוס נוסף לנתק נמצא גם במסמך דיווח מבית האבות, ביום 27.6.17, כארבעה חודשים טרם עריכת הצוואה צוין "הקשר עם הבת נותק מצד הבת- יש קושי סביב הנושא הזה".

25. כיום, במבט לאחור מבקשת המתנגדת להטיל את האשם והנתק לפתחי המבקשים, אולם הראיות מלמדות כי בזמן אמת לא הפצה בקשר עם אמה ולא נקטה כל פעולה לחידושו. עובדה זו עולה מעדותה בבית המשפט וטענתה בכתבי הטענות כי היא "מצרה מאוד על הטעות עשתה שנבעה ממצבה הנפשי". יתרה מכך, בחינת הטענה לגופה מעלה כי המבקשים מעולם לא ביקשו לבודד את המנוחה, או להביא לניתוק הקשר בינה לבין המתנגדת. טענת הבידוד נעדרת תשתית עובדתית מינימלית, שעה שהמבקש 2 מתגורר ב---, ואילו המבקש 1 היה נתון באותה העת במאבק רפואי אישי ומורכב. המציאות האובייקטיבית מלמדת כי המבקשים לא היוו חסם בפני המתנגדת ולא יכלו לעמוד בדרכה, איש איש מנסיבותיו האישיות.

זאת ועוד, כפי שצויין, המנוחה נהגה לצאת דרך קבע עם הכלב לטיול, יצאה לפעילויות במרכז יום בבית האבות ---, השתתפה בהרצאות, רכשה חברות חדשות, נסעה לאחיה ב--- בשנת 2018, כל אלו ועוד מוכיחים באופן חד משמעי שאין כל יסוד לטענת הבידוד/ניתוק מהמנוחה.

בפני בית המשפט העידה הגב' מ' מ' (להלן: "העדה") שהייתה חברתה הקרובה של המנוחה ומי שהייתה שכנתה מאז. 26. שנת 1985 ועד למועד מעבר המנוחה להתגורר בדור המוגן.

יוטעם כבר עתה, מדובר בעדה אובייקטיבית, נטולת אינטרס כלכלי בתוצאות ההליך, היא אינה נמנית עם הנהגים על פי הצוואה. היותה עדה חיצונית וניטרלית מקנה לעדותה משנה תוקף ומשקל ראייתי גבוה כמי שהגיעה אך כדי לשפוך אור על נסיבות חייה של המנוחה. על הנתק בין המתנגדת והמנוחה תיאררה העדה בעמ' 27 לתמלול הפרוטוקול מיום 9.7.24:

"כב' השופטת: מ', אני רוצה רגע, סליחה, רציתי לשאול בהקשר הזה למה שאמרת, הנתק, שהוא מאוד הכאיב לה. ממה שאת הבנת מהשיחות שלך עם מ', הנתק היה ביוזמתה של ל'?"

ת: בוודאי.

כב' השופטת: זאת אומרת של' לא, החליטה לא להיות איתה בקשר ומ' רצתה את הקשר?

ת: מ' בן-אדם טוב, נחמד, בשפה העממית קוראים לזה טיפוס מרצה, שמנסה להיות הכי נחמד עם כולם, נורא חשוב היה לה להיות חברותית, נחמדה, לכל מקום שהיא הלכה ליצור קשרים טובים והדברים האלה והיא לא הבינה, היא לא הבינה מאיפה זה בא לה, זה נפל עליה כמו סלע."

לביסוס טענותיה בהתייחס לטענת הבידוד, מפנה המתנגדת לעדותו של אחי המנוחה מר ה' ג' (להלן: "העד") אשר העיד. 27 בפני בית המשפט באמצעות היוועדות חזותית ממקום מושבו ב---. אקדים ואומר כי עדותו הותירה רושם מבולבל ובלתי סדור, באופן שמקשה לבסס ממצאים על הדברים. העד לא סיפק הסבר מניח את הדעת לעובדה שלא פנה למבקש 1 המתגורר בישראל כדי להסתייע בו ביצירת קשר עם המנוחה, ופנה ליצירת קשר עם המנוחה באמצעות המבקש 2 המתגורר ב---. יתר על כן הוכח כי היתה פתוחה הדרך להתקשר לטלפון הקווי של המנוחה, בפני כל מי שחפץ בכך תמיהה נוספת שעלתה מגרסתו בדבר ניתוק הקשר עם המנוחה, נעוצה בעובדה כי בשנת 2018 ביקרה המנוחה את העד ב---.

לשם המחשת האמור, אביא להלן חלקים מעדותו (עמ' 20-28 לפרוטוקול מיום 1.7.24):

"ש.למה לא הצלחת ליצור קשר עם מ'?"

ת.כי צלצלתי כמה פעמים ולא ענו לי. שבוע אחרי זה צלצלתי עוד פעם וקיבלתי הודעה שהיא לא זמינה.

ש.ועשית משהו בנדון, פנית למישהו?

ת.צלצלתי אל ע' ז', אח של ל', הבן של מ' ושאלתי אותו מה קרה שאני לא יכול להתקשר לאחותי. הוא אמר לי, מעתה הקשר אליה הוא דרכי או דרך א'.

ש.והצלחת לקיים איתה קשר דרכם?

ת.כמעט ולא. ע' נמצא ב--- ולא דיברתי איתו, לא הצלחתי ליצור איתו קשר...

לשאלת ביהמ"ש, מ-

עם אחותך אפילו פעם אחת? ועד לאותה שיחה במשך שנים לא דיברת איתה? 6 שנים לא דיברת העד: דיברתי איתה בפעם האחרונה ב-

1.5. מאז לא דיברתי איתה. לשאלת ביהמ"ש, שש שנים לא דיברת איתה?

העד: לא דיברתי איתה כי לא יכולתי להתקשר עם ע' מכל מיני סיבות. הוא לא ענה לצלצולים שלי.

לשאלת ביהמ"ש, למה לא התקשרת לא'?

העד: ניסיתי להתקשר כמה פעמים ולא ענו ולא דיברו.

לשאלת ביהמ"ש, מי האנשים שלא דיברו ולא ענו? ...

ביהמ"ש שואל: למה התקשרת לע' שגר ב--- כדי לדבר עם מ' כשע' גר בא---? העד: ע' אמר לי שלדבר עם מ' אני יכול רק דרכו או דרך א', אז צלצלתי אליו כמה פעמים ולא ענו לי.
ביהמ"ש שואל שוב: למה אתה מתקשר למישהו שגר בחו"ל כדי לדבר עם אחותך שגרה בארץ?
העד: כי כשצלצלתי למ' לא ענו לי. מ' ז' לא מחוברת...

לשאלת ביהמ"ש, האם התקשרת פעם לא'?

העד: את א' אני בכלל לא מכיר. הוא נולד אחרי שעזבתי את הארץ.

לשאלת ביהמ"ש, האם התקשרת פעם לא' כדי לשוחח עם מ' בטלפון?

העד: בהתחלה דיברתי עם מ' בטלפון. היה לנו מחשב ודיברנו דרך וידאו.

ביהמ"ש שואל בפעם החמישית: האם התקשרת אי פעם לא' כדי לדבר עם מ'?

העד: לא...

העד: אני לא הייתי מעורב בזה, רק באתי לקחת אותה משדה התעופה.

לשאלת ביהמ"ש, אני לא מבינה איך אתה מארח את אחותך בלי לדבר איתה?

העד: בלי לדבר איתה לפני שהיא הגיעה?

ביהמ"ש: כן.

העד: היא אחות שלי. אני לא הצלחתי לדבר איתה, זה לא מרצוני, אני לא יכולתי

להתקשר איתה.

ביהמ"ש: גם כשהיא מגיעה אליך, שאלת אותה למה אנחנו לא מדברים? אני רוצה לדבר איתך.
מה היתה הסיטואציה?

העד: אני לא מבין מה הבעיה. זאת אחות שלי, היא לא צריכה לסדר איתי."

מנגד, ראו עדות המבקש 2 שהבהיר את הניסיון לסייע לעד ליצור קשה עם המנוחה, מרחוק (ראו עמ' 95 לתמלול הפרוטוקול מיום 9.7.24):

"ת: כל מה שהיה שמה זה היה שאני הצעתי לעזור לה', אני הייתי מתקשר לאמא, 50% מהזמן לא הייתי מצליח בכלל לתפוס אותה, הייתי מתקשר לעוזרת הפיליפינית שלה, לדאוג שיטענו את האייפד, אחרי זה הייתי מתקשר לאמא וכשהיה לאמא בפייסטיים הייתי מתקשר לה' והייתי מחבר אותם. והצעתי שאני אמשיך לעשות את זה כדי שהם יוכלו להמשיך לדבר, אני הצעתי לעזור בקשר ביניהם. ה' יכול היה להתקשר אליה מתי שהוא רוצה, בדיוק כמו שאני התקשרתי אליה מתי שאני רוצה..."

ת: יכול מאוד להיות, אבל זה לא אומר שמישהו מנע ממנו. אבל האמת היא שזה שהוא

לא ידע אפילו שיש לאמא קו קווי מראה שהוא מעולם לא ניסה.

ש: אם לא נתתם לו את המספר אז איך הוא ידע? מי אמור

ת: גם לי לא נתנו את המספר, אני התקשרתי ל---. מספר שלהם מפורסם בספר הטלפונים.

ת: הוא מעולם לא ביקש ממני את המספר."

כמו כן ראו עדות העדה ביחס לתקשורת הטלפונית עם המנוחה (בעמ' 32-33 לתמלול הפרוטוקול מיום 9.7.24):

"ת: אני אתחיל מהסוף ואני אומר לכם שמ', תמיד היה לה טלפון קווי, גם כשהיא גרה ב--
- וגם כשהיא הייתה בבית אבות, היה מספר טלפון קווי. לא תמיד היה לה טלפון נייד זמין,
או שהוא לא היה בטעינה או שהיא לא לקחה אותו או שהיא לא שמעה אותו או שהיא לא
ידעה.

כב' השופטת: רגע, אמרת שם משהו נורא חשוב, סליחה שאני עוצרת אותך,
את אומרת שבכל התקופה שמ' הייתה בבית האבות
ת: היה לה בדירה

כב' השופטת: ביחידת דיור היה לה טלפון קווי ויכולת להיות איתה בקשר, היית
מתקשרת, היא הייתה עונה
ת: אכן כן....

ת: ואם היא לא ענתה אז ענו לי בדלפק למטה ושאלתי מה קורה ואמרו לי,
עכשיו היא יצאה, עכשיו היא במועדון, עכשיו היא בטיול, עכשיו היא באוכל,
תנסי עוד פעם, או, לחילופין, היו פעמים שצלצלתי, היא לא שמעה את הטלפון
ואמרו לי, תנסי עוד הפעם, היא בדירה.
כב' השופטת: או-קיי.

ת: תמיד, לא היה שלב שאי אפשר היה לדבר איתה, תמיד".

לאור כל המקובץ, אני דוחה את הטענה לבידוד וניתוק המנוחה ממקורביה.

28. מבחן נסיבות עריכת הצוואה - בסיכומיה טענה המתנגדת כי הצוואה נגועה במעורבות של המבקשים בעריכתה. ראשית, טענה זו נולדה אך בסיכומיה, ורק מטעם זה יש להורות על דחייתה. יחד עם זאת, כחלק מבחינת טענת ההשפעה הבלתי הוגנת, נבחנית טענת המעורבות כחלק נסיבות עריכת הצוואה, אותה אבחן בראי הוראת סעיף 35 לחוק הירושה המורה כדלקמן: "הוראת צוואה, פרט לצוואה בעל פה, המזכה את מי שערך אותה או היה עד לעשייתה או לקח באופן אחר חלק בעריכתה, והוראת צוואה המזכה בן זוגו של אחד מאלה בטלה".

המתנגדת לא עמדה בנטל הוכחת הטענה. עורך הצוואה, עו"ד רב הון, העיד כי המנוחה פנתה לשירותיו בעקבות המלצתה של העדה, קרובת משפחתו. בעדותו תיאר כי במעמד פגישתם הציגה המנוחה רשימה מפורטת בכתב ידה המפרטת את נכסיה ותיארה בפניו את רצונה באשר לאופן חלוקת עזבונו (ראו מב 1) עו"ד רב הון הדגיש כי המנוחה היא שנשאה בתשלום שכר טרחתו, והוסיף כי לא הכיר את בניה המבקשים עד למועד בו העניקה להם את דירתה במתנה. שוכנעתי כי עדותו של עו"ד רב הון מהימנה, עקבית ולא נסתרה על ידי המתנגדת.

בסיכומיה טענה המתנגדת כי המבקש 2 הוא "הרוח החיה" מאחורי המזימה לנשל את המתנגדת מחלקה בירושה, בעודו מנסה להסוות את מעורבותו בעריכת הצוואה. לטענתה, מדו"ח הכניסות ויציאות מישראל עולה כי המבקש 2 שהה בישראל בין התאריכים 24.9.1 -

1.10.17 כך שהוא שהה בכל הזמנים שקדמו לחתימה על הצוואה, היה מודע למצבה הרפואי

של אמו בהיותו פסיכיאטר, מנע במכוון עריכת כל אבחון למנוחה שיגדיר את מצבה כבלתי כשירה ועשה שימוש בעדה כדי להוציא לפועל את תכניתו כשהוא מקפיד להישאר כל אותה העת מאחורי הקלעים כדי לא לפסול את הצוואה.

'ראו התייחסותו של המבקש 2 בעדותו לטענת המעורבות (עמ'

66-69 לתמלול הפרוטוקול מיום 9.7.24);

"ש: תראה, לפי הדו"ח, אתה נכנסת לישראל ב- 24/09/2017 ויצאת מישראל ב- 01/10/2017. איזושהי סמיכות זמנים מאוד, מאוד תמוהה סביב עריכת הצוואה שנחתמה ב- 03/10/2017. זאת אומרת, כשאמא שלך, לפי העדות של גברת מ', שגם שמתי לב שעקבת אחריה בדריכות, שאמא שלך הלכה לעוה"ד והתלבטה וגברת מ' הסבירה לה והקריאה לה והן כן שתו קפה ולא שתו קפה, אתה היית בארץ כל התקופה הזו, נכון?
ת: כן.

ש: למה לא כתבת את זה בתצהיר שלך?

ת: אני, האמת היא שעד הרגע הזה לא עשיתי את הקשר של הזמנים..

ת: אני לא עשיתי את הקשר בין הזמן שלי בישראל לעריכת הצוואה עד עכשיו.

ש: ואמא לא אומרת לך, בני, יקרי, אהובי, מה שלומך? סוף סוף באת לביקור,

איפה את אמא, מה עשית היום? אה, היום נסעתי עם השכנה שלי לעו"ד?

ת: לא, אמא לא אמרה לי שהיא מתכננת לעשות צוואה עוד שבוע...

ש: הבנתי. תאמר לי, העו"ד שביצע את העברת הזכויות בדירה זה אותו עו"ד

שערך את הצוואה, אברי רב הון. כן?

ת: כן.

ש: אתה הכרת אותו?

ת: היום ראיתי אותו פעם ראשונה.

ש: דיברת איתו?

ת: היום דיברתי איתו פעם ראשונה."

בהעדר הוכחה וביסוס, דין הטענות בדבר מעורבותו של המבקש 2 בעריכת צוואת המנוחה- להידחות. עצם הגעתו של המבקש 2 לישראל בסמוך למועד עריכת הצוואה, אין בה כדי לבסס מעורבות פסולה, נהפוך הוא- לו היה המבקש מעורב בעריכת הצוואה, מצופה היה כי יישאר בארץ עד למעמד החתימה ולא ישוב ל--- כיומיים לפני כן. יתרה מכך, עו"ד רב הון העיד מפורשות כי אין לו היכרות מוקדמת עם המבקשים, עדות זו עלתה בקנה אחד עם עדותו של ד"ר בר אשר אישר אף הוא כי אינו מכיר את ילדי המנוחה. חיזוק לכך ניתן גם למצוא בעדותה של העדה אשר ליוותה את המנוחה מקרוב וסייעה לה להוציא את צוואתה אל הפועל. העדה הצהירה כי למבקשים לא היתה כל מעורבות בעריכת הצוואה. אי לכך, אין לטענת המעורבות של המבקש 2 בעריכת הצוואה, על מה שתסמוך, ולכן נדחת.

מן התשתית הראייתית שנפרשה בפני בית המשפט עולה כי "הרוח החיה" היחידה מאחורי הצוואה היתה המנוחה עצמה, אשר פעלה באופן עצמאי ללא כל מעורבות חיצונית.

טענה נוספת שמצאה ביטוי רק בסיכומי המתנגדת היא, שהעדה, שהיתה חברתה הקרובה של המנוחה, היתה מעורבת. 29 בעריכת הצוואה ואף השפיעה על תוכנה. טענה זו אין בידי לקבל. ראשית ועיקר, העדה אינה נהנית מהצוואה, הוראת סעיף 35 לחוק הירושה עניינה בבטלות הוראת צוואה המזכה את מי שהיה מעורב בעריכתה. משאין העדה נמנית עם הנהנים על פי הצוואה, הרי שטענת המעורבות בעניינה משוללת יסוד, די בכך כדי לדחות טענת המתנגדת.

עוד אציין, אין חולק כי בין המנוחה לעדה שררה מערכת יחסים קרובה וחברית. המנוחה חלקה עם העדה את רחשי ליבה והתייעצה עמה, הן שמרו על קשר רציף והדוק גם לאחר מעבר המנוחה לדיור המוגן. אין חולק כי העדה סייעה למנוחה בהיבטים הטכניים של עריכת הצוואה: קישרה בינה לבין עו"ד רב הון, ואף הסיעה את המנוחה למשרדו, סיוע אשר כעולה מהעדויות נעשה על רקע יחסי הקרבה והחברות בין השתיים.

בנסיון לפסול את הצוואה, העלתה המתנגדת טענה מרחיקת לכת לפיה, העדה היא אשר שכנעה את המנוחה לנשל את בתה מרכושה. לטענתה, אלמלא עזרתה האקטיבית, המנוחה לא היתה מגבשת את רצונה כפי שבא לידי ביטוי בצוואתה. עוד טוענת המתנגדת כי מהות התערבותה במבנה וביחסים המשפחתיים של המנוחה עם ילדיה וביחסים בין ילדי המנוחה לבין עצמם אינו מוסבר, כמו גם הזדון שאפיין את התערבותה, רצונה בפילוג וסכסוך במקום איחוד של כל האחים. עינה של העדה צרה בקיומה של משפחה ענפה אל מול חייה העריריים בהיותה רווקה שלא הקימה משפחה מעולם, וממקום זה של קנאה צרופה העדה חיבלה ביחסי המשפחה של הצדדים להליך זה.

דומה כי טענה זו נולדה מתוך כאבה של המתנגדת שלא בחלה במילים ובכרה להטיח בעדה האשמות קשות ופוגעניות, ללא כל בסיס. האמת העובדתית כפי שהשתקפה מהראיות היא אחת - המתנגדת היא האחראית הבלעדית לנתק העמוק ששרר בינה לבין אמה המנוחה. המתנגדת היא שסירבה לכל ניסיון פיוס והיא שעמדה בסירובה לחדש את הקשר עד ליום פטירת המנוחה. הניסיון "להעביר" את השלכות בחירתה של המתנגדת על כתפי העדה משולל כל יסוד. לאחר שמיעת עדותה של העדה והתרשמות ישירה מדבריה, בטוחני כי לו היו יחסי המתנגדת עם אמה תקינים, לא היתה לעדה כל סיבה או רצון לערער אותם.

ראו דברי העדה בעמוד 57 לתמלול הפרוטוקול מיום 9.7.24:

אני חלק מהמשפחה במשך הרבה מאוד שנים, משנת '85 כשהתחלתי לגור שם, אני חלק

מהמשפחה. והמשפחה שינתה אופי, העזרה שלי שינתה אופי, אני עברתי לגור במקום אחר, אבל כשנתבקשתי לעזור במצב שהיה, היה צריך לתת למ' יד, לעזור לה בדברים האלה, היא הייתה מאוד אבודה ואני עשיתי את מה שחשבתי לנכון. לא היה לי שום כוונה לסכסך, לא אני סכסכתי, לא אני הפרדתי, לא אני גרמתי למצב הזה, לא אני יורשת, לא אני נהנית ממשוהו ואל תפילי עלי דברים שהם לא שייכים."

שוכנעתי כי המעורבות הפעילה של העדה, אינה עולה כדי השפעה שאינה הוגנת, שעה שמדובר היה בקשר חברי קרוב. ראו עדותה (בעמ' 42-43 לתמלול הפרוטוקול מיום 9.7.24:)

"ת: הייתי מעורבת, לא יכולתי שלא להיות מעורבת, היא פנתה אלי, היא דיברה איתי כל יום, היא בכתה לי כל יום, היא יכלה עוד בשלב זה לבוא אלי, היא באה אלי, היא נהגה, היא הגיעה אלי, בשביל לבכות לי, בשביל להגיד כמה כואב לה, בשביל הדברים האלה. והשאלה הייתה, למה היא עושה לי את זה ולמה היא לקחה את החלק בדירה?..."

ש: אז הפתרון שאת נתת, שאת המלצת, כחברה טובה ומכירה את המשפחה, זה לנשל את ל' יכולת, למשל, להגיד, את יודעת מה, מ'...?"

ת: אני מתנגדת למסקנה שלך. אם אני ייעצתי לה לעשות צוואה, אני לא ייעצתי לה מה לכתוב בצוואה...

ש: וחשבת שזה מקומך, להיכנס לקשר שלה עם הבת שלה,

ת: לא.

ש: אמא ובת?

ת: ממש לא. מקומי היה לעזור לה להגיע לעו"ד, למצוא לה עו"ד, לעזור לה, להגיע למצב שיש צוואה כדי שיהיה לה טיפה של שקט נפשי."

לא כל השפעה היא בבחינת "השפעה בלתי הוגנת", ישנן השפעות לגיטימיות וטבעיות ש"כולן הינן מרכיב ברצונו ה"אמיתי" של אדם ואין בהן כדי לפגום ברצון", לעניין זה אפנה ל- ע"א 5185/93 היועמ"ש נ' מרום, פ"ד מט (1), פורסם בנבו:

"כל אחד מאתנו, כולנו נתונים להשפעות הסובבים אותנו ולהשפעות הסביבה, והרי מעשינו נגזרים גם מאישיותנו גם מאילוצים אלה ואחרים שהחיים מעמידים לפנינו. כך הוא בחיי השיגרה וכך גם ביום זה

יחיד ומיוחד כיום כתיבתה של צוואה. השפעות אלו כולן הינן מרכיב ברצונו ה"אמיתי" של אדם ואין בהן כדי לפגום ברצון. אכן, לו היה בהשפעות אלו כדי להכריע בשאלת קיומה או בטלותה של צוואה, לא היה לדבר סוף. החוק עניינו הוא בהשפעה בלתי הוגנת, לאמור, בהשפעה שאינה השפעת שיגרה - מעשה שבכל יום - אלא בהשפעה שיש בה מרכיב של אי-הגינות על-פי מושגינו, מושגים של מוסר אישי ושל מוסר חברתי. המושג "אי-הגינות" הוא מושג סגרת, ותוכנו יימצא בהכרעות אינדיווידואליות שתיעשינה מעת לעת, על-פי השקפות הפרט והכלל בתקופה מסוימת ובמערכת מסוימת (תקופה ומערכת שהמנוח עצמו היה חלק מהן, ואשר על פיהן - כך יש להניח - כיוון את מחשבותיו ואת מעשיו). לעולם נכוון מחשבתנו אל עיקר העיקרים, והוא: רצונו החופשי והאמיתי של המנוח; ונקיים את צוואתו אם נדע כי רצונו לא נפל בו נגע, כי את רצונו שלו עשה ולא את רצון זולתו..."

30. לאור כל המקובץ המתנגד לא עמדה בנטל הוכחת טענה ההשפעה בלתי הוגנת. לא שוכנעתי שהמבקשים כנהנים על פי הצוואה, הפעילו על אמם השפעה בלתי הוגנת. באשר למערכת היחסים בין המנוחה לעדה - אף אם היתה קיימת השפעה מסוימת הנובעת מיחסי חברות ארוכת שנים, אין מדובר בהשפעה בלתי הוגנת. שוכנעתי כי העדה שיקפה בעדותה באופן נאמן את רצון המנוחה ואת הלך רוחה, בימים שקדמו למועד עריכת הצוואה.

גם בחינת הגיונה הפנימי של הצוואה מתיישב עם צבר הראיות שפורט לעיל. החלטת המנוחה לצוות את רכושה לשני בניה עמם שמרה על קשר בריא וקרוב, תוך נישול בתה שבחרה בנתק מוחלט ממנה, מתיישב עם השכל הישר.

בשולי הדברים אתיחס לטענה נוספת שהעלתה המתנגדת בסיכומיה, והיא כי יש לראות בעדות עו"ד רב הון וד"ר בר כעדויות של "עד מעוניין בדבר" - דין הטענה להדחות. ד"ר בר ועו"ד רב הון אינם נהנים על פי צוואת המנוחה, שניהם הצהירו כי לא היתה להם היכרות מוקדמת עם המבקשים, ולכן לא ברור מהו האינטרס אותו מייחסת להם המתנגדת.

לאחר שמיעת עדותם, שוכנעתי ברצונם הכן לשפוך אור על הנסיבות שאפפו את עריכת הצוואה באופן מקצועי ונטול פניות, ולשקף לבית המשפט נאמנה את נסיבות עריכת הצוואה ומצבה של המנוחה.

איני מוצאת טעם להידרש לטענת המתנגדת בדבר "הלכת החוטים השזורים", משהוכח כי אין ממש באף אחת מעילות. 31. ההתנגדות כשלעצמן, הרי שגם שזירתן יחד אינה יכולה ליצור 'יש מאין'.

32. משלא הוכחו עילות ההתנגדות, ומשלא נמצא פגם בצוואה, יבכר בית המשפט את כיבוד רצונו של המנוח כעיקרון על בדיני הירושה. ניכר כי צוואתה של המנוחה משקפת את רצונה ולכן יש לקיימה. הצורך לכבד את רצון המת הוא חלק מהמורשת שלנו, הוא ביטוי לאוטונומיה של הרצון הפרטי המעוגנת בכבודו של האדם. הוא נגזר מזכות הקניין הנתונה למוריש לעשות בקניינו כרצונו, מכאן הגישה העוברת כחוט השני בפסיקתו של בית המשפט העליון, כי יש לקיים את דבר המת (ראה דבריו של הנשיא (דאז) א. ברק בע"א 1900/96 טלמצ'יו נ' האפורופוס הכללי, פד"י נג, 825:).

"...אם יש עיקרון תשתית-אם תרצו: עיקרון על-במשפט הירושה, אין הוא אלא העיקרון המורנו כי אדם, כל אדם, קונה חופש לצוות מה ייעשה בעיזבונו, והעיקרון הנגזר ממנו ולפיו מצווים החיים לקיים את דברי המת ורצונו" (הש' חשין בע"א 4660/94 (היועמ"ש נ' לישיצקי, פ"ד נה(1)199988)).

בנסיבות אלו, אני מורה על דחיית ההתנגדות וקיום צוואת המנוח מיום. 3.10.201733.

הליך לביטול עסקת מתנה והשבת הכספים (תמ"ש 63107-11-23):
(למען הנוחות יכוננו הצדדים בהליך זה – "התובעת" ו"הנתבעים")

טענות התובעת בתמצית:

לטענת התובעת, ההורים המנוחים של הצדדים החזיקו בתיק השקעות סך של 1,600,00034 ₪ נכון לשנת 2013. רק לאחר פטירת האם המנוחה, גילתה התובעת כי הזכויות בדירת המגורים הועברו בעסקת מתנה לשני אחיה הנתבעים. כמו כן, תיק ההשקעות חולק בין אחיה תוך שהיא מנושלת לא רק מחלקה בדירת הוריה אלא גם מהזכויות הכספיות שהיו חלק מהעזבון וכללו גם כספים שלה שנוהלו עבורה על ידי הוריה המנוחים.

לטענת התובעת, עם גירושיה, העבירה התובעת לידי הוריה את התמורה שקיבלה ממכירת דירת המגורים שחלקה עם בעלה הראשון בסך של 40,000 ₪. עם גירושיה בפעם השניה הפקידה בידי הוריה סכום דומה שהיווה מחצית התמורה ממכירת דירה במסגרת הגירושין.

לטענתה, אביה החזיק בכספיה שלה, מתוך דאגה לרכושה וכאות של אמון רשם על שמה חלק מהזכויות בדירה. התובעת ואביה לא חתמו על הסכם מכוח יחסי האמון ששררו ביניהם, ואולם היא מעולם לא קיבלה את הכסף שהפקידה בידי אביה בחזרה.

עוד טענה התובעת כי המנוחה לא הייתה כשירה בשנת 202035, להעביר במתנה את זכויותיה בדירת המגורים. לטענתה, עסקת המתנה נעשתה תוך הטעיית המנוחה והצגת מצב שווה והונאה מצד הנתבעים. לחילופין דין המתנה להתבטל מחמת עושק ו/או השפעת בלתי הוגנת.

לפיכך, התובעת עותרת להורות על ביטול עסקת המתנה, והשבת כל הכספים שנגזלו חזרה לעזבון המנוחה ולהורות על חלוקת כלל הרכוש בחלקים שווים בין שלושת היורשים.

טענות הנתבעים בתמצית:

לטענת הנתבעים, דין התביעה להידחות על הסף, שעה שקיימת התיישנות ביחס לטענות התובעת בדבר פעולות כספיות 36. שנעשו שנים רבות טרם פטירת האב המנוח, טענות שהתיישנו עוד בחייו. עילת התביעה נולדה שנים רבות לפני פטירת האב ולכל המאוחר ביום פטירתו בשנת 2016. בעת חלוקת עזבונו של האב המנוח, ידעה התובעת על חובותיו לכאורה ולא תבעה אותם, כאשר קיבלה בפועל את מלוא חלקה בעזבונו האב המנוח. חלוף הזמן מקים מחסום דינוני לבירור תביעה.

לנתבעים אין מידע אודות תיק השקעות או זכויות כספיות נטענות על ידי התובעת, שהיו ברשות ההורים המנוחים.

37. לטענת הנתבעים, את דירת מגורי התובעת --- קיבלה התובעת בדרך של הורשה, כאשר אמה המנוחה של התובעת ודודה ויתרו על זכויותיהם בדירת הורים לטובת התובעת, בהסכמת הנתבעים. כמו כן ציינה התובעת כי דירת מגוריה ניתנה לה על ידי סבה וסבתה תמורת הכספים (שני חצאי הדירות) שנמסרו על ידה לשם השקעתם, יש לראות בכך הודאת בעלת דין. לעמדת התובעת עצמה הוריה השיבו לה את כספיה בדרך של העברת מלוא הזכויות בדירת הסבים על שמה ועל כן יש לדחות טענותיה.

אביהם המנוח של הצדדים מעולם לא רשם על שם התובעת זכות בדירת המגורים, היא קיבלה את חלקה 1/12 בדירת הוריה מכוח צו ירושה משנת 2016, שניתן לבקשתה לאחר פטירת אבי הצדדים.

דיון:

אקדים אחרית לראשית ואומר: לאחר ששקלתי טענות הצדדים ובהסתמך על החומר הראייתי שנפרש בפניי, דין 38. התביעה להידחות הן מחמת התיישנות והן לגופה.

השבת הכספים:

39. התובעת לא הניחה ולו ראשית ראייה לקיומו של חוב מצד אביה המנוח. אף אם אלך בדרכה של התובעת ואניח לצורך. הדיון, כי היה ממש בטענותיה העובדתיות, הרי שדין התביעה להידחות מחמת התיישנות. יש לציין כי טענת "ההתיישנות" נטענה בשפה רפה על ידי הנתבעים, וכלל לא קיבלה התייחסות מצד התובעת בכתבי טענותיה.

סעיף 6 לחוק ההתיישנות, תשי"ח 1958 קובע כי, תקופת ההתיישנות מתחילה ביום שבו נולדה עילת התובענה. המועד להיווצרות עילת התובענה לצורך מניין ההתיישנות הוא מועד קיומו של "כוח תביעה" קונקרטי בידי התובע, קיומה של אפשרות ממשית להגיש תביעה ולזכות בסעד המבוקש.

עילת התביעה במקרה הנדון מקורה בכספים, שהעבירה לכאורה התובעת לאביה אגב גירושה. התובעת לא טרחה לציין באילו שנים התגרשה מבעלה הראשון והתאלמנה מבעלה השני, כן לא ציינה את סך הכספים המדויק אותו העבירה לאביה, או מהו המועד בו הועברו כספים לידי, כאשר מכתבי טענות הנתבעים אני למדה באופן משתמע כי מדובר בשנות ה-80. עילת התביעה אם כן התגבשה לכל המאוחר ביום פטירת האב ביום 6.10.2016, כאשר בכל אותן שנים לא הוכח כי התובעת עתרה להשבת הכספים. עוד יצוין כי צו ירושה בענייננו של המנוח ניתן בשנת 2016, הנתבעים הסתלקו לטובת המנוחה, והתובעת קיבלה את חלקה בעיזבון, מבלי שהעלתה כל טענה או תביעה כנגד עזבון האב, בהתייחס להשבת הכספים בגין חוב לכאורי. התביעה דנא הוגשה ביום 29.11.23 ולכן בחלוף 7 שנים מיום פטירת המנוח לכל המאוחר, דין התביעה להידחות מחמת התיישנות.

40. למעלה מן הצורך אציין כי גם בבחינת הטענות לגופן, יש להורות על דחייתן. הטענה כי התובעת העבירה לידי אביה כספים אגב גירושה אותם היא זכאית לקבל חזרה - לא הוכחה כלל וכלל. אין אזכור באילו שנים העבירה את הכספים, מהו הסך שהועבר, האם דרשה במשך אותן שנים את השבת הכספים? שאלות עובדתיות שנתרו ללא מענה. אסופת המסמכים שצורפה לתצהירה אינה מגבשת תשתית ראייתית המלמדת על מקור הכספים בחשבונות המנוחים. לא זו בלבד שלא הוכח קשר בין כספי הגירושין לבין חשבון המנוח, אלא שאף אם השקיע המנוח כספים עבור בני משפחתו, אין כל ראייה המצביעה על קיומו של חוב 'פתוח' כלפי התובעת.

אין מחלוקת כי בין התובעת ואבי המנוח לא נחתם כל הסכם, לטענת התובעת העדרו של הסכם נעוץ ביחסי האמון ששררו בין הצדדים. בהעדרו של הסכם מפורש בין התובעת לאביה, לא ניתן לחלץ מהמסמכים המצורפים כל ראייה לקיומו של הסכם משתמע בין התובעת והמנוח להשקעת הכספים.

זאת ועוד, כעולה מטענות הצדדים והעדויות בבית המשפט, התובעת קיבלה במתנה את דירת הורי האם המנוחה (ראו נסח טאבו המצורף לכתב הגנה) הסיבה בגינה הועברה הדירה במתנה לתובעת לא הוכחה - בין אם מדובר במחווה ודאגה הורית טבעית, ובין אם מדובר ב'פרעון חוב', הרי שעובדת המתנה היתה ידועה לכולי עלמא, ובפרט לאחיה הנתבעים, אשר העידו כי האם המנוחה אף ביקשה וקיבלה את הסכמתם המפורשות למהלך.

'ראו עדות המבקש 2 (עמ' 85-87 לתמלול הפרוטוקול מיום 9.7.24):

"ש: כן. זה דירה של הסבא וסבתא שלכם, נכון?"

ת: כן.

ש: ונכון שבאיזשהו שלב הם ריחמו על ל', היא נשארה, ככה, עם ילד קטן ולבד, והם נתנו לה את הדירה הזו?

ת: כן.

ש: הם הורישו לה את הדירה?

ת: כן.

ש: כשאני חוקרת, תודה. סעיף 35 לתצהיר שלך, אתה אומר ככה, מצהיר ומאשר, אין לי באמת מידע או דעה על החוב שהיה לאבא ל'. יחד עם זאת, ידוע לי משיחותי עם ל' ומכתביה כי בדירה של סבתא בה היא מתגוררת היא ראתה תמורת החובות האלה שניתנו לה על-ידי הורינו.

ת: באיזשהו שלב זה נאמר לי, כן.

ש: אבל זה לא מדויק. כי היה דין ודברים ביניכם לגבי הדירה הזו. אתם ראייתם אצלכם, יכול להיות, כזכאים, כן לרשת חלק ממנה.

ת: באופן אולטימטי, דרך ה, אמא שאלה אותי אם אכפת לי שזה ייתן, כי הרי באופן עקרוני, כאשר היא תמות, אז החלק שלה יתחלק בין שלושתנו. ולכן, היה לי איזשהו טענה או זכות לגבי הדירה הזאת, תיאורטית.

ש: יכול להיות אבל שכן היה כעס ביניכם,

ת: לגמרי לא.

ש: שלא קיבלתם את הדירה, אתה וא'?

ת: לגמרי לא, להפך.

ש: ולכן חשבת שלא מגיע לה לרשת?

ת: לגמרי לא, להפך, אני שמחתי שנתנו לל' את הדירה, אני תמכתי בזה שייתנו לל' את הדירה.

ש: כי היא הייתה במצוקה כל כך קשה?

ת: לא, כי היא אחותי ורציתי שיהיה לה. והיא הייתה צריכה את זה. הייתי מרגיש אותו דבר אם היו נותנים את זה לא'."

יתר על כן, המבקש 1 העיד, ועדותו לא נסתרה, שהתובעת כבר קיבלה את חלקה בעזבונו האב המנוח, לרבות חלקה היחסי בכספי שהותיר אחריו. כך, גם אם היה לאב המנוח חוב לכאורה לתובעת, לא ניתן לומר כי הכספים שקיבלה המנוחה אינם מהווים כיסוי חוב (שלא הוכח) כלפי התובעת.

'ראו עדותו של המבקש 1 (עמ' 130 לתמלול הפרוטוקול מיום 9.7.24):

"ש: העיזבון לא כלל רק את החצי מהדירה, נכון? היו שם גם כספים.

ת: היה כספים. היה חשבון בנק.

ש: העיזבון חולק?

ת: כן, בוודאי, לפי צו בית משפט.

ש: ל' קיבלה את את החלק שלה בעיזבון אבא, היא מימשה אותו?

ת: אמא ואבא, אמא ול' קיבלו את החלקים שלהן בעיזבון באופן, על פי צו בית משפט.

ש: והיא משכה את הכספים?

ת: כן, הכסף הועבר לחשבון שלה."

לאור כל הנימוקים המפורטים לעיל, אני מורה על דחיית טענותיה של התובעת בכל הנוגע להשבת כספים. 41.

עסקת המתנה:

בשנת 202042 העבירה המנוחה את זכויותיה בדירת המגורים במתנה לשני בניה.

נוכח המסקנה המשפטית בדבר תקפות צוואת המנוחה, הרי שהדיון בשאלת עסקת המתנה הופך לתיאורטי בלבד ומתייחר מעיקרו. אף אם נניח לצורך הדיון, כי התובעת הייתה זכאית לסעד של ביטול עסקת המתנה (אשר נערכה כשלוש שנים לאחר עריכת הצוואה), הרי שהתוצאה המשפטית נותרת בעינה - הנתבעים הם יורשיה הבלעדיים של המנוחה מכוח הוראות צוואתה, ולכן זכאים הם להירשם בחלקים שווים בדירת המנוחה.

לאור כל האמור, אני מורה על דחיית התובענה הרכושית.43

תביעה לפירוק השיתוף (תמ"ש 22025-11-22):

(למען הנוחות יכוננו הצדדים בהליך זה – "התובעים" ו"הנתבעת")

התובעים הגישו תביעה לפירוק השיתוף בדירת המגורים של המנוחה. התובעים מחזיקים ב- 11/1244 מהזכויות בדירה והנתבעת ב- 1/12 הנותרים. הנתבעת אינה מתנגדת לפירוק השיתוף ואולם טוענת כי הזכויות צריכות להתחלק בין הצדדים בחלקים שווים.

מהלך הדיון מונה השמאי שי כהן כמומחה מטעם בית המשפט להעריך את שווי דירת המגורים. ביום 23.10.2345 הוגשה השמאות לפיה שווי הדירה הועמד על סך של 1,470,000 ₪.

– סעיף 37 לחוק המקרקעין תשכ"ט.196946, (להלן: "חוק המקרקעין") קובע כדלקמן:

כל שותף במקרקעין משותפים זכאי בכל עת לדרוש פירוק השיתוף (א)37.

(ב) היתה בהסכם שיתוף תניה השוללת או מגבילה את הזכות לדרוש פירוק השיתוף לתקופה העולה על שלוש שנים, רשאי בית המשפט, כעבור שלוש שנים, לצוות על פירוק השיתוף, על אף התניה, אם נראה לו הדבר צודק בנסיבות הענין.

הוראת סעיף 37 לחוק המקרקעין משקפת את התפיסה לפיה קיומם של יחסי שותפות מקום בו השותפים מסוכסכים אינו רצוי, שכן יכולתה של מערכת המשפט להשכין שלום בין שותפים השרויים במחלוקת, או לכפות עליהם שיתוף פעולה, היא מוגבלת. פירוק השיתוף אף נתפס כמעודד ניצול יעיל יותר של המקרקעין, בעוד שהבעלות המשותפת הנגועה ביחסים עכורים מכבידה על פיתוח הנכס ופוגעת בסחירותו (ראו ע"א 319/74 רובינשטיין ושות' חברה קבלנית נ' תמרה פיין, פ"ד ל' (1) 454; וכן ע"א 1497/09 בעלי זכויות בחלקה 10 גוש 6884 נ' שאול וייסמן פורסם בנבו).

נפסק כי חוק המקרקעין קובע עקרון-על, לפיו כל שותף במקרקעין משותפים יכול ורשאי להביא, לרצונו, לפירוק השיתוף. ראה ע"א 1017/97 יצחק רידלביץ נ' יצחק מודעי, פ"ד נב' (4) 625 שם נפסק: "גם עקרון-על זה נושא על גבו חריגים, כגון במקום שבו נכרת הסכם-שיתוף השולל או מגביל זכות לדרוש פירוק השיתוף; ראו סעיף 37(ב) לחוק" (שם, פסקה 10 לפסק דינו של כב' השופט מ' חשין). כן נקבע, כי עקרון העל כפוף לדוקטרינת תום הלב ולעקרון איסור השימוש לרעה בזכות כהוראת סע' 14 לחוק המקרקעין. זאת ועוד, שיקול דעתו של בית המשפט במניעת פירוק השיתוף הוא מצומצם (ראה: ע"א 319/74 שאוזכר לעיל).

לאור קביעות בית המשפט כמפורט לעיל, הרי מצבת הזכויות בדירה משקפת יחס בעלות של 11/1247 על שם המבקשים כיורשיה של המנוחה, ו- 1/12 על שם הנתבעת.

בהעדר הגנה עניינית מפירוק השיתוף אני נעתרת לתביעה:

■ אני מורה על פירוק השיתוף בדירה ברח' ---- ב--- הידועה כגוש---, חלקה---, תת חלקה--- (להלן: "הדירה").

הפירוק ייעשה בדרך של מכירתה כפנויה למרבה במחיר, כאשר התמורה בניכוי הוצאות המכירה וחובות הרובצים עליה תחולק בין הצדדים באופן יחסי לחלקיהם בזכויותיהם בדירה.

הצדדים יפעלו בשיתוף פעולה למכירת הדירה. ככל ולא יצליחו למכור את הדירה בתוך 90 ימים ולא יסכימו על הארכת המועד למכירה מוסכמת, יבוצעו הליכי פירוק השיתוף בלשכת ההוצאה לפועל.
לפי הצורך, ימונו כונסי נכסים לביצוע פירוק השיתוף ע"י כבוד רשם ההוצאה לפועל.

מבוקש כי כבוד הרשם ישקול מינויים של ב"כ הצדדים ככונסי נכסים משותפים, בכפוף לכללים להגבלות ולדרישות המקובלים בלשכת ההוצאה לפועל ועפ"י שיקול דעתו המוחלט.

כונסי הנכסים יפעלו על פי כל ההוראות שבדין ועל פי הוראות כבוד רשם ההוצאה לפועל, חוץ המכר שיחתמו יהיו כפופים לאישורו של כבוד רשם ההוצאה לפועל עפ"י סעיף 7 סיפא לחוק ביהמ"ש לענייני משפחה התשנ"ה – 1995.

כבוד רשם ההוצאה לפועל יהיה מוסמך לבצע כל פעולה הנחוצה לשם קידום הליכי המימוש.

שכ"ט כונסי הנכסים שיפסק על ידי כבוד הרשם לא יעלה על 4% מתקבולי מימוש בדרך של מכירה

סוף דבר:

א. ההתנגדות לצוואה נדחתה כמפורט בסעיף 33 לפסק הדין, ניתן להגיש צו פורמלי לקיום 48.

צוואת המנוחה לחתימת בית המשפט

ב. התביעה הרכושית- נדחית, כמפורט בסעיף 41 לפסק הדין

ג. התביעה לפירוק שיתוף בדירה התקבלה, ראו ההוראות בסעיף 47 לפסק הדין

ד. על מנת שלא להסלים הסכסוך בין הצדדים, החלטתי לפסוק הוצאות המשפט על הרף הנמוך המתנגדת תשא בהוצאות המבקשים בסך של 10,000 הוצאות ישולמו בתוך 30 יום, שאם לא כן. ש. ישאו הפרשי הצמדה וריבית.

המזכירות תמציא פסק הדין לצדדים ותסגור התיקים שבכותרת.

פסק הדין מותר לפרסום לאחר השמטת פרטים מזהים.

ניתנה היום, ט"ז אדר תשפ"ו, 05 מרץ 2026, בהעדר הצדדים.

גט

OVER

משפחה • משפט • ומה שביניהם

WWW.GET-OVER.CO.IL

